

դարձաւ. նորէն Պոլիս, սա եղբակացութեան հասնելէ հաքը թէ Հայը զործի մէջ երբեք տեւդի չի տար Յոյնին ու Հրեային :

Այս ամբողջ խօսակցութիւնը սակայն Մարկոս էֆէնտիին մոտցնել չէր տուած Մարտիրոս աղան. ու երբ ռաքի ելաւ, Կուլիանէն բաժնուեալ ելաւ համար, ըստ :

— Սա Մարտիրոս աղան օր մը մեզի բեր, կ'ուզեմ տեսնուիլ հետը :

ԵՐՈՒԱՆԻ ՕՏԵԱՆ

Շարունակելի)

ՎԱՐԳ ԵՒ ՍՈՒԱԿ

— օ —

Շար, (*)

ԺԲ .

Բայց հողովական ժամանակն իր անիւր միշտ թաւալելով դէմքը կ'այլալայէ ու յանկարծակի անակնուճեն իր պատահարներ յարս զանելով իր ստորակարգեալներուն կացութիւնը կը փոփոխէ . եւ անա ուրիշ ազմուկ մըն ալ բարձրացաւ ու Վարգա անին բնակիչներուն դուռնաքանց անդորրութիւնը վրդովեց :

Այդ միջոցներուն Զինե-Սրբայ կոչուած Ապարադիս հոգի եւ մեծ թագաւորը, իմանալով Գարուն-Թագաւորին փախչելը, Արփի-Ապարադիսին ետ դառնալը եւ Աշուն-Իշխանին Վարդարան գերանշնակ քաղաքին տիրելը, սաստիկ բարկացաւ թէ՛ ինչ անպատշաճ բան է որ Աշունին աստիճանն ունեցող մասնաւոր իշխան մը ճարտարական հնարքներով տիրէ այդպիսի գեղեցիկ ու վայելուչ տեղի մը : Իր Զինե-Սրտագոյն անուն սպարապետը կանչեց, եւ անոր խիտ հրամաններ տալով պատուէրեց որ չուտով ձմեռուան՝ եղանակին սառնաշունչ զօրականները ժողովէ, եւ Վարդարան քաղաքը երթնալով զայն իր զօրքերուն ձմեռան ըլնակութիւն դարձնէ եւ հոն պարապ տեղ մը չթողու, այլ բոլոր խորշերն ու անկիւնները զօրականներով լեցընէ : Եւ եթէ բնակիչներէն մէկը համարձակ տանը դուռը կղպել, երգքեհնիս ինք իջնեն. եւ եթէ երգքը գոցեն, լուսամու-

տէն մտնեն ու բռնութեամբ առնէ տեղ գրաւելով ամենուն փոխանցին Սրբային Շրջանակին սառնութիւնը, որպէսզի ամենքը ձանշուն ձմեռանային իշխանութեան մեծագոյն զօրութիւնն ու ազգեցնութիւնը :

Այս հրամանը ընդունելով, Զինե-Կայսեր Զինե-Սրտագոյն սպարապետը, զօրքերու անուն լազմութիւնը գումարելով անապառք յանկարծակի զինեանց Վարդարանին վրայ յարձակել եւ իր տիրոջը պատուէրին համաձայն ամբողջ քաղաքը լեցուց անգութ եւ իստաշունչ զօրականներով եւ հոն եւ ոչ իսկ ստնաշափ տեղ մը պարապ չթողուց ու մէկը կարենար սպաստանիլ :

Գաղթին ընակիչները առտուն արթննալով եւ տեսնելով անհուն լազմութիւնը ձիւնաստե սակ սպիտակափայլ զօրականներուն՝ որոնք լուսնաշունչ զօրքերու պէս ամբողջ երկրին վրայ տարածուած էին, հաւուրողի մէջ ինկած ամենքը փութացին իրենց տուներու դուռները, եւ դիմեն ու լուսամուտները գոցել եւ անոնց մէջը փակուել : Աշուն-Դուքսին Տեբեալաժիկ Սպարապետը, այս տեսնելով, իր կաշքն ու կարասիքը թողլով, գաղտնադող մաղապուրծ փախաւ :

Այն ատեն Զինե-Սրտագոյն սպարապետը, համարձակ տիրելով, ըրվանդակ Վարդարան քաղաքը ընակութիւնը դաժնուց իր խստաշունչ զօրականներուն, որոնք սառնամանիքներու ծնու՝ դըլլալով՝ ժողովրդին ինչ վիշտ ու նեղութիւն տալերին գրչով կարելի չէ բացատրել : անոնց սարսափէն ամենքը իրենց տան մէջ բանտուած ու ամբացած կը սասանէին . եւ անգոյթ զօրականները, դեռ ով որ բացօթեայ դանէին՝ չնայապառ կ'ընէին, չոր փայտի պէս կը սառեցնէին :

Եւ այս բոլոր խտութիւնը բաւ չհամարելով, կը ջանալին տուններուն մէջ թափանցել եւ հոն գտնուողները սառեցնել : Եւ անոնք պաշտպանութեան ուրիշ հնարք չուէին բաց եթէ փայտ դիզել ու այրել եւ բոցովը սառնաշունչ զօրականներուն դէմ մարտնչելով զանոնք իրենց սենականերէն վտարել . եւ հնոնքներուն կրթնած՝ անոնց կ'ապաստանէին . եւ այդ պատճառով չարաբարոյ ազանները վայրը կրակի գնով կը ծախէին :

Եւ եթէ հարկ ըլլար դուռն ելլել, աղքատները՝ անոնց վախէն՝ երազափոյթ սուրհանդակներու պէս կը վազվէին, եւ հարուստները

(*) Տես «Անահիտ», Բ. տարի, թիւ 1—2 :

բեռնակրի պէս աղուէսի, գայլի եւ արջու մաշկերով բեռնաւորուած կը պտըտէին , որպէսզի անոնց նետերու սայրաստուր սլաքներէն չխռցուէին , իսկ քաղաքին եւ դաշտերուն աղբիւրներն ու գետերը, երկիւղով պաշարուած, թիւրեղանման մարմարեայ վէմերու տակ կը պահուրտէին : Եւ մինչդեռ քաջամարտիկ Դմանքը զիմարդեւու կ'ելլէին , անզուսպ զօրականները, անոնց վրայ խնդալու համար, անոնց ընչացքը տապարով չկտորուելիք թիակներու կը փոխէին եւ անոնց մօրուքին թելերը սառած մարդբիտներով կը պնէին, այդ քաջ ախոյեանները կը ծագէին ու կը կատակէին :

Եւ այսպէս Վարդարանին ընակիչները , այնքան նեղութեանց ու տառապանքներու մէջ մնացած, միմեայն երկնքէն օգնութիւն կը յուսային :

ԺԳ .

Այս բոլոր փոփոխութեանց ու այլալմանց միջոցին , Գարուն-Թաղաւորը , որ իր Վարդ-Անթառամ աղջկանը հետ մէկտեղ Արեւելք փախած , իր ազգական Գարնանամուտ Թաղաւորին քով ապաստանած՝ պատեհ ժամանակին կը սպասէր որպէսզի փառքով ու մեծ զօրութեամբ գալով կրկին տիրէ իր Վարդարանին , ուսացած, միմարդիկ զրկած էր որ ամէն կողմ լրտեսին :

Լրտեսները դառնալով լուր բերին իրեն թէ՝ «Ամառ-Կայսեր՝ ու Ձմեռ-Կայսեր միջեւ մեծ համարումներն մը գոյացած էր եւ Արփի-Լուսաւոր մեծ սպարապետը Զոդիակոսին վրայ եկած ըլլալով իր կայարանէն՝ դէպ ի հիւսիս կ'ընթանայ՝ զայն բարեխառնելու համար . Ձմեռուան թաղաւորն ալ , այլեւայլ զբաղմանց մէջ ընտան, ժամանակ չունի Վարդարանին՝ կողմերը նոր զօրք զրկելու . ուրիշն ատեն է որ քու մեծութիւնդ Վարդարանին վրայ քայլէ՝ քու սեփական երկրիդ տիրելու : »

Գարուն-Թաղաւորը իր Գարնանամուտ-Թաղաւոր ազգականին հետ խորհրդակցելով եւ

ժողովելով արեւելքի եւ տաք հարաւին միջեւ գտնուող հողմաստառոց քաղցրաշունչ զինուորներն եւ անձրեւի կայլակներու պէս բազմաթիւ զօրապետները , համբայ ելան :

Եւ դարմանելու համար այն առաջին վնասը զոր հատուց Վարդարանին , Արփի-Լուսաւոր սպարապետն ալ անոնց փոխ տուաւ իր ջիւղուցի ղէնքերը . որով ամէն պատրաստութիւն տեսնուած ըլլալով եկան Վարդարանը պաշարեցին եւ անոր չորս կողմի դաշաւայրերը ոռոգելով , սկսան վերէն ու ներսէն հեղեղներու թնդանոթները արձակել եւ Ձմեռ-Թաղաւորին զինուորները հեղձամուգձ ընել : Զիւն-Յրտադոյն սպարապետը իր զօրակները կը խրախուսէր ղէ մ գնել եւ քաջաբար մարտունչիլ, բայց ըստ որում հետզհետէ կը շատնար խեղդողոռներուն թիւը եւ շատերը փախչիլ ուզելով կը կորնչէին, եւ յոյս ալ չունենալով որ նոր զօրք օգնութեան կը հասնի , յուսահատած՝ ինչպէս սառը կրակին առջեւ՝ հալեցաւ, հոսեցաւ եւ իր զօրքերուն սակաւաթիւ մնացորդին հետ անյայտացաւ հալածուեցաւ այդ սահմաններէն :

Այն ատեն մեծ փառքով ու յազթակաւութեամբ Գարուն-Թաղաւորը Վարդարան քաղաքը մտաւ եւ թշնամիներէն աւառ մնացած ցրտութիւններէն մաս մը նուէր տալով Գարնանամուտ Թաղաւորին եւ անոր զօրքերուն , մեծ շնորհակալութեամբ ու զարգանքով զայն համբայ շրաւ դէպ իր երկրիը :

Յետոյ հետամուտ եղաւ Վարդարանին պալիսպը նորոգելու եւ վերակազմելու իր զօրքերն ու զօրապետները, զորակալներով , օրինորդներով եւ նաթիւտներով մէկտեղ , զոր առաջուրէն աւելի պնշալից վայելութեամբ զարդարեց : Եւ իր Վարդ-Անթառամ դուստրը շատ փառաւոր իշխանութեամբ իր նախկին գահոյքը բազմեցուց :

ՁԱՔԱՐԻԱ ՄԱՐԳԱՐ ԽՕՃԷՆՑ

(Շարունակելի)